

лення актуальним є проведення подальших досліджень, пов'язаних із розробленням методології оцінки впровадження (реалізації) стратегічного документа, яка дасть змогу оцінювати ефективність реалізації політики, спрямованої на підвищення рівня фінансової грамотності населення України.

Загалом належний рівень фінансової грамотності та ефективна система захисту прав споживачів фінансових послуг хоча й не можуть самостійно запобігти можливим проблемам у майбутньому, проте вони сприятимуть зменшенню ризиків, які, зокрема, проявляються в періоди криз.

Розуміючи важливість цієї проблеми, Національний банк України плідно працює з міністерствами та відомствами України, банківською спільнотою, зокрема НАБУ, міжнародними фінансовими організаціями з метою забезпечення підвищення рівня фінансової грамотності населення України.

портал о личных финансах. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.azbukafinansov.ru/about/>.

2. *Захист прав споживачів фінансових послуг: поінформовані та захищені споживачі — запорука підвищення довіри до фінансового сектору* // Проект USAID “Розвиток фінансового сектору” (FINREP). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.finrep.kiev.ua/download/legal_publication_jan2013_ua.pdf.

3. *Концепция государственной программы повышения финансовой грамотности населения Республики Беларусь на 2013–2018 годы.* — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbrb.by/today/NPA_projects/Finliteracy.pdf.

4. *Мищенко В. И. Принципы и задачи повышения уровня финансовой грамотности населения / В.И.Мищенко // Непрерывное образование: вызовы, компетенции, гибкость и последствия для образовательных структур.* — М.: Общественная палата РФ, 2012. — С. 84–89.

5. *Слав'янська Н., Незнамова А. Підвищення фінансової грамотності: комерційний проект чи державна не-*

обхідність? / Н.Слав'янська, А.Незнамова // Вісник Національного банку України. — 2013. — № 4. — С. 31–35.

6. *Соркін І. В. Альтернативні механізми врегулювання спорів у сфері фінансових послуг: світовий досвід та реалії України / І.В.Соркін // Фінанси України.* — 2013. — № 10. — С. 7–19.

7. *Соркін І. В. Методологічні засади розроблення стратегічних документів щодо фінансової грамотності / І.В.Соркін // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* — 2013. — № 2 (15). — С. 281–289.

8. *Финансовая грамотность и защита потребителей: незамеченные аспекты кризиса: Рекомендация ОЭСР относительно надлежащей практики финансового образования и знаний о кредитах // ОЭСР.* — 2009. — Июнь. — 20 с.

9. *G20 HIGH-LEVEL PRINCIPLES ON FINANCIAL CONSUMER PROTECTION.* — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-markets/48892010.pdf>.

10. *OECD/INFE HIGH-LEVEL PRINCIPLES ON NATIONAL STRATEGIES FOR FINANCIAL EDUCATION, August 2012.* — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.oecd.org>.

Література

1. *Азбука финансов. Универсальный*

Запитання – відповідь/

Практичні питання банківської діяльності Practical aspects of banking

Чи можна відкрити поточний рахунок в Україні представнику спеціалізованої установи ООН, надавши документ, виданий статутною організацією ООН?

Обов'язкова процедура ідентифікації клієнтів під час відкриття рахунку встановлена нормами Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму” (надалі – Закон). Частинами 1, 2 та 10 статті 9 цього Закону передбачено, що банк як суб'єкт первинного фінансового моніторингу відповідно до законодавства зобов'язаний на підставі поданих офіційних документів або засвідчених в установленому порядку їхніх копій здійснювати ідентифікацію клієнтів до/або під час встанов-

лення ділових відносин, укладення правочинів, але до проведення фінансової операції, відкриття рахунку. Зазначимо, що відповідно до вказаної статті Закону суб'єкт первинного фінансового моніторингу має ідентифікувати як юридичну особу, так і особу, яка діє від імені або за дорученням чи в інтересах цієї юридичної особи.

Водночас частиною 14 статті 9 Закону передбачене право банку здійснювати спрощену ідентифікацію клієнта, якщо клієнтом виступає міжнародна установа чи організація, в якій бере участь Україна відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Аналогічні норми містяться й у Положенні “Про здійснення банками фі-

нансового моніторингу”, затверженому постановою Правління Національного банку України від 14.05.2003 р. № 189 (надалі – Положення). Відповідно до пункту 5.7 глави 5 Положення банк проводить спрощену ідентифікацію міжнародних установ та організацій, у яких бере участь Україна відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Порядок відкриття поточних рахунків у національній та іноземних валютах спеціалізованим установам Організації Об'єднаних Націй, котрі здійснюють свою діяльність відповідно до Конвенції ООН “Про привілеї та імунітети спеціалізованих установ” (надалі – Конвенція), визначено главою 14 Інструкції “Про порядок від-

криття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах”, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 12.11.2003 р. № 492 (надалі – Інструкція).

Ідентифікація осіб, уповноважених розпоряджатися поточним рахунком міжнародної організації, має здійснюватися відповідно до пункту 14.2 глави 14 Інструкції, згідно з яким особи (особа), які (яка) відкривають поточний рахунок, мають пред’явити паспорт або інший документ, що посвідчує особу, і документи, що підтверджують їхнє повноваження.

Згідно з пунктом 16 статті 1 Закону України “Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства” як паспортний документ для іноземців може розглядатися документ, виданий статутною організацією ООН та який, зокрема, посвідчує особу іноземця і надає право на в’їзд або виїзд із держави.

Можливість видачі посадовим особам спеціалізованих установ ООН та посадовим особам ООН спеціальних документів для здійснення поїздки (*Laissez-passer*) закріплена Конвенціями ООН “Про привілеї та імунітети спеціалізованих установ” та “Про привілеї та імунітети Об’єднаних Націй”. При цьому згідно зі статтею VIII та статтею VII зазначених Конвенцій (відповідно) такі документи мають визнаватися всіма державами – членами ООН.

Враховуючи зазначене, вважаємо, що документ, виданий статутною організацією ООН, може розглядатися банком як такий, що відповідає вимогам законодавства України щодо ідентифікації фізичної особи.

Чи потрібно представнику спеціалізованої установи ООН (Міжнародного банку реконструкції та розвитку) під час відкриття рахунку такій установі надавати відомості про своє місце проживання або місце тимчасового перебування в Україні?

Міжнародний банк реконструкції та розвитку (надалі – МБРР) є спеціалізованою установою Організації Об’єднаних Націй, правовий статус якої визначений у розділі 3 статті II Конвенції ООН “Про привілеї та імунітети спеціалізованих установ” та в розділі 2 статті VII Статей Угоди Міжнародного банку реконструкції та розвитку.

Відповідно до пункту 2 частини другої статті 6 Закону України “Про

запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму” (надалі – Закон про запобігання) суб’єкт первинного фінансового моніторингу зобов’язаний здійснювати ідентифікацію та вивчення клієнта у випадках, установлених законом.

Згідно з частиною четвертою статті 64 Закону України “Про банки і банківську діяльність” банк зобов’язаний ідентифікувати клієнтів, котрі відкривають у ньому рахунки, та осіб, уповноважених діяти від імені зазначених клієнтів. Згідно з пунктом 1 частини 12 статті 9 Закону про запобігання з метою ідентифікації фізичних осіб – нерезидентів суб’єкти первинного фінансового моніторингу повинні встановити прізвище, ім’я та по батькові (за наявності), дату народження, номер паспорта громадянина України (або іншого документа, що посвідчує особу), дату видачі та орган, що його видав, громадянство. Під час ідентифікації з’ясовують відомості про місце проживання або місце тимчасового перебування фізичної особи в Україні.

Водночас Законом про запобігання закріплена можливість здійснення спрощеної процедури ідентифікації клієнта, зокрема у разі встановлення ділових відносин або проведення фінансової операції, якщо клієнтом є міжнародна установа чи організація, в яких бере участь Україна відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України (частина 14 статті 9 Закону про запобігання).

Відповідно до частини 6 статті 9 Закону про запобігання особливості здійснення ідентифікації (спрощеної ідентифікації) суб’єктами первинного фінансового моніторингу встановлюються органами, які відповідно до даного закону виконують функції регулювання і нагляду за цими суб’єктами первинного фінансового моніторингу. Такі норми закріплено Положенням “Про здійснення банками фінансового моніторингу”, затвердженим постановою Правління Національного банку України від 14.05.2003 р. № 189.

Так, відповідно до пункту 5.8 глави 5 зазначеного Положення банк під час проведення спрощеної ідентифікації встановлює, зокрема, для міжнародних установ та організацій, у яких бере участь наша країна відповідно до міжнародних договорів

України, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України, – повне найменування, місцезнаходження, відомості про міжнародний договір, згідно з яким створено такі установи та організації (дата укладення, номер, дата ратифікації Україною договору тощо).

Водночас відповідно до пункту 14.2 Інструкції “Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах”, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 12.11.2003 р. № 492, особа, яка відкриває поточний рахунок спеціалізованій установі ООН (МБРР), повинна пред’явити паспорт або інший документ, що посвідчує особу, і документи, котрі підтверджують їхнє повноваження; подати документи, які дають змогу банку ідентифікувати спеціалізовану установу ООН, заяву про відкриття поточного рахунку та картку зі зразками підписів і відбитки печатки. Відповідно до вказаного пункту Інструкції банк ідентифікує клієнта й осіб, уповноважених розпоряджатися поточним рахунком міжнародної організації виключно на підставі зазначених документів. Надання додаткових документів, у тому числі щодо місця перебування особи, яка відкриває поточний рахунок міжнародної організації, ця Інструкція не передбачає.

Крім того, згідно з розділом 13 статті V та розділом 19 статті VI Конвенції ООН “Про привілеї та імунітети спеціалізованих установ” посадові особи та представники членів спеціалізованих установ ООН при виконанні ними своїх службових обов’язків користуються привілеями та імунітетами, в тому числі вилученням із обмежень щодо реєстрації іноземців у країні тимчасового перебування.

Враховуючи вказане, а також вимоги статті 19 Закону України “Про міжнародні договори України”, відповідно до якої у разі, якщо міжнародним договором України, котрий набув чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті вітчизняного законодавства, то застосовуються правила міжнародного договору, вважаємо, що вимога щодо з’ясування відомостей про місце проживання або місце тимчасового перебування особи під час її ідентифікації для відкриття рахунків не застосовується у випадку відкриття пред-

ставниками Міжнародного банку реконструкції та розвитку рахунків на користь МБРР.

Чи має право представник за довіреністю вносити готівкову валюту на поточні та вкладні (депозитні) рахунки в іноземній валюті особи, яку він представляє?

Згідно з пунктом 1 Постанови Правління Національного банку України від 16.09.2013 р. № 365 “Про порядок надходження коштів в іноземній валюті на поточні рахунки фізичних осіб в межах України” власник рахунку має право вносити готівкові кошти на свій поточний рахунок в іноземній валюті.

Пунктом 7.12 глави 7 Інструкції “Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах”, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 12.11.2003 р. № 492 (надалі – Інструкція), передбачене право здійснювати зарахування готівкової валюти на поточний рахунок в іноземній валюті фізичної особи-резидента власником рахунку або довіреною особою.

При цьому вносити готівкові кошти на вкладний (депозитний) рахунок в іноземній валюті відповідно до пункту 10.19 Інструкції має право лише власник такого рахунку.

Глава 17 розділу V Цивільного кодексу України передбачає можливість вчинення правочинів шляхом представництва, в тому числі й за довіреністю. Довірена особа може бути уповноважена на вчинення тих правочинів, право на вчинення яких має довіритель.

Відповідно до статті 239 Цивільного кодексу України правочин, вчинений представником, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки особи, яку він представляє.

З огляду на зазначене вважаємо, що представник за довіреністю має право вносити готівкову валюту на поточні та вкладні (депозитні) рахунки в іноземній валюті особи, яку він представляє.

На які правові наслідки для України можна очікувати після підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом?

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (надалі – Угода) – це наймасштабніший міжнародний документ, який будь-коли уклала Україна. Вона

покликана забезпечити якісно новий, поглиблений формат відносин між Україною і ЄС та стане унікальним двостороннім документом, який виходитиме далеко за рамки подібних угод, укладених свого часу Євросоюзом з країнами Центральної та Східної Європи.

Юридичним наслідком Угоди про асоціацію між Україною та ЄС можна вважати нормативно-правове наближення національного законодавства до законодавства Європейського Союзу в усіх секторах, зазначених у самій Угоді. Статтею 114 Угоди передбачено, що Сторони визнають важливість адаптації чинного законодавства України до законодавства ЄС. Україна забезпечує, щоб існуючі закони та майбутнє законодавство поступово досягли сумісності з *acquis* ЄС. Ця адаптація розпочнеться з дати підписання Угоди і поступово поширяться на всі елементи *acquis* ЄС, зазначені у Додатку XVII до зазначеної Угоди.

Процедура такого нормативно-правового наближення міститься в Додатку XVII до Угоди. Додатком XVII до Угоди передбачено нормативно-правове наближення між Сторонами Угоди, зокрема у секторі фінансових послуг. Перелік законодавчих актів Європейського Союзу, які застосовуються до сектору фінансових послуг та які мають бути імплементовані у національне законодавство України, міститься у Доповненні XVII-2.

Якщо законодавчий акт ЄС є Регламентом або Рішенням ЄС, то він, як такий, повинен стати частиною національного законодавства України (пряме застосування), а якщо законодавчий акт є Директивою ЄС, то компетентні органи України вирішують самостійно спосіб та форму його імплементатії. Строки впровадження законодавчих актів ЄС передбачено Доповненням XVII-2 до Угоди про асоціацію (для Директив – від 4 до 6 років із дати підписання Угоди).

При цьому Україна повинна забезпечити до закінчення визначеного періоду повну відповідність її правового порядку законодавчому акту ЄС.

Європейський Союз інформує Україну та *Комітет асоціації з питань торгівлі* (надалі – Комітет з питань торгівлі) на постійній основі у письмовій формі про всі нові законодавчі акти або зміни до законодавства ЄС у конкретному секторі.

Європейський Союз зберігає право приймати нове законодавство. Комітет з питань торгівлі приймає рішення про включеного нового або зміненого акта ЄС до Доповнень. Як тільки новий або змінений законодавчий акт ЄС буде додано до відповідного Доповнення, Україна транспонує законодавство до своєї національної правової системи відповідно до процедури, передбаченої статтею 2 (2) цього Додатка. Комітет з питань торгівлі також приймає рішення про орієнтовний період транспонування законодавчого акта.

Статтею 5 Додатка XVII передбачено такі строки для транспонування:

а) Регламент впроваджується та набирає чинності не пізніше як через три місяці з передбаченої Регламентом дати набуття чинності, якщо інше рішення не прийнято Комітетом з питань торгівлі;

б) Директиви впроваджуються та набувають чинності не пізніше як через три місяці після завершення дії передбаченого Директивою перехідного періоду, якщо інше рішення не прийнято Комітетом з питань торгівлі.

Якщо Україна передбачає виникнення особливих складностей із транспонуванням законодавчого акта ЄС до свого національного законодавства, то вона повинна невідкладно поінформувати Європейський Союз та Комітет з питань торгівлі, який має вирішити, чи може Україна у виняткових випадках бути частково або тимчасово звільнена від виконання своїх зобов'язань щодо транспонування відповідно до статті 3 (3) цього Додатка.

Якщо Комітет з питань торгівлі надасть таке часткове звільнення від виконання своїх обов'язків на підставі статті 3 (4) цього Додатка, то Україна повинна на постійній основі звітувати про прогрес, досягнутий щодо транспонування відповідного правового акта ЄС.

Якщо одна Сторона вважає, що інша не виконує зобов'язання, викладені у цьому Додатку, вона негайно у письмовій формі повинна повідомити про це іншу Сторону та Комітет з питань торгівлі.

При цьому зацікавлена Сторона може передати іншій Стороні та Комітету з питань торгівлі офіційний запит щодо предмета спору, а також повинна надати всю відповідну інформацію, необхідну для ґрунтовної оцінки ситуації. В такому випадку застосовуються правила та процедури,

визначені у главі 14 “Вирішення спорів” Розділу IV цієї Угоди.

Шляхом часткового скасування статей 312, 313 та 315 (1) глави 14 “Вирішення спорів” розділу IV цієї Угоди (третейський розгляд) та якщо буде виявлено, що Сторона не виконує рішення колегії арбітрів, а також у разі існування виняткових обставин, які потребують термінової дії, інша Сторона має право негайно призупинити виконання зобов’язань, які випливають зі статті 4 (3)¹ цього Додатка. Ці заходи скасовуються одразу після того, як причетна Сторона повністю виконає рішення арбітражу.

Згідно зі статтею 4 цього Додатка поступовий перехід України до повного введення в силу та завершення повної імплементації всіх положень щодо секторів, які потребують нормативно-правового наближення, є предметом постійної оцінки та моніторингу відповідно до Доповнення XVII-6.

Доповнення XVII-6 передбачає, що протягом шести місяців із дати набуття чинності Угодою Україна має подати для кожного сектору детальну дорожню карту для впровадження та застосування правових актів ЄС, висвітлюючи можливі законодавчі та інституційні зміни.

У разі, якщо Європейський Союз визначить, що умови були виконані, він інформує Комітет з питань торгівлі, який може прийняти рішення про те, що Сторони надають одна одній режим внутрішнього ринку в певному секторі послуг.

Що таке інсайдерська інформація та інсайдерська діяльність у Європейському Союзі?

Інсайдерською діяльністю, з огляду на пункт 17 Преамбули Директиви 2003/6/ЄС², є випадки, коли джерелом інсайдерської інформації стає не сфера професійної діяльності або функціонування, а злочинна діяльність, підготовка і здійснення якої може справити значний вплив на ціну одного чи кількох фінансових ін-

струментів або на процес формування цін на організованих ринках.

Відповідно до статті 2 Директиви 2003/6/ЄС особі, яка володіє інсайдерською інформацією на підставі свого членства в управлінському, виконавчому чи наглядовому органі емітента або на підставі її участі у капіталі емітента, або на підставі володіння доступом до такої інформації внаслідок виконання своїх службових чи професійних обов’язків, або через вчинення нею кримінальних дій, забороняється використовувати цю інформацію, купуючи або продаючи, або намагаючись купити чи продати за власний рахунок або за рахунок третьої особи, безпосередньо або опосередковано, фінансові інструменти, яких стосується ця інформація.

Якщо зазначена вище особа є юридичною особою, то ці заборони також застосовуються до фізичних осіб, які беруть участь в ухваленні рішення щодо здійснення операції за рахунок цієї юридичної особи. Однак ці заборони не стосуються операцій, котрі здійснюються для виконання зобов’язання щодо купівлі або продажу фінансових інструментів, якщо таке зобов’язання є наслідком правочину, який було укладено до того, як згадана особа отримала інсайдерську інформацію.

Директива 2004/72/ЄС³, прийнята на виконання Директиви 2003/6/ЄС, визначає категорію осіб, котрі здійснюють управлінські функції емітента. До них належать:

- члени органу управління або нагляду емітента;
- найвищі посадові особи, не зазначені в пункті 1, які постійно мають доступ на постійній основі до інсайдерської інформації емітента і наділені владними повноваженнями щодо прийняття стратегічних рішень емітента.

Відповідно до статті 1 Директиви 2003/6/ЄС “інсайдерська інформація” означає будь-яку конкретну інформацію, яка не була оприлюднена та яка безпосередньо чи опосередковано стосується одного або кількох емітентів фінансових інструментів або одного чи кількох фінансових інструментів

та яка у разі її розголошення може суттєво вплинути на ціну фінансових інструментів або на ціну похідних фінансових інструментів.

При цьому, відповідно до пункту 1 статті 1 Директиви Комісії 2003/124/ЄС від 22 грудня 2003 року про виконання Директиви 2003/6/ЄС Європейського Парламенту та Ради про інсайдерські операції та маніпуляції на ринку (зловживання на ринку) інформація є точною, якщо вказує на коло обставин, яке існує, або є достатні підстави вважати, що воно існуватиме, чи на подію, котра мала місце, або є достатні підстави вважати, що вона мала місце, і якщо воно (вона) достатньо специфічне (-а), щоб можна було зробити висновок щодо можливого впливу цього кола обставин чи події на ціни фінансових інструментів чи пов’язаних фінансових інструментів.

Дослідження і розрахунки, зроблені на підставі загальнодоступних джерел інформації, не можуть розглядатися як інсайдерська інформація. Отже, будь-які операції, проведені на основі таких досліджень або розрахунків, не можуть вважатись інсайдерською діяльністю у розумінні Директиви 2003/6/ЄС.

Відповідно до статті 6 Директиви 2003/6/ЄС на держав-членів покладається обов’язок забезпечувати опублікування емітентами всієї інсайдерської інформації, яка підлягає оприлюдненню, у належний строк на їхніх інтернет-сайтах, складати, регулярно оновлювати і подавати до компетентного органу держави-члена список осіб, що працюють у них на підставі трудового договору або інших підставах і мають доступ до інсайдерської інформації.

Розміщення інсайдерської інформації емітентів на інтернет-сайтах має відбуватися відповідно до чинних правил передачі особистих даних третім державам, як це визначено у Директиві Європейського Парламенту і Ради № 95/46 ЄС від 24 жовтня 1995 р. про захист осіб з огляду на обробку та передачу особистих даних.

Сергій Войченко,

Serhii Voichenko

*юрисконсульт першої категорії
юридичного департаменту
Національного банку України.*

*Legal adviser of the first category
of the Legal Department
of the National Bank of Ukraine.*

¹ Статтею передбачене надання режиму внутрішнього ринку та відсутність певних обмежень стосовно свободи заснування юридичних осіб України або ЄС на території будь-якої зі Сторін, а також щодо свободи у наданні послуг юридичною особою на території іншої Сторони по відношенню до осіб України та країн – членів ЄС, які засновані в Україні чи ЄС.

² Директива 2003/6/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 28 січня 2003 року про інсайдерську діяльність та маніпулювання ринком.

³ Директива комісії 2004/72/ЄС від 29 квітня 2004 року про виконання Директиви 2003/6/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо загальноприйнятих ринкових практик, визначення інсайдерської інформації відносно деривативів на купівлю товарів, складання списків інсайдерів, нотифікації операцій менеджерів і нотифікації підозрілих операцій.